

جایگزین فوری پول تورمی

بررسی‌های مرکز پژوهش مجلس نشان می‌دهد بودجه سال ۱۴۰۰ با حدود ۳۰۰ هزار میلیارد تومان کسری به تصویب رسیده است. در نتیجه تامین این میزان کسری از راه استقراض از بانک مرکزی یا برداشت از منابع صندوق توسعه ملی، باعث ایجاد تورم خواهد شد. مسیر جایگزینی پول تورم‌زا، از اصلاحات فوری در بخش‌های مختلف می‌گذرد.

به گزارش سایت خبری پرسون، تنگناهای اقتصادی که در سال‌های اخیر گریبان کشور را گرفته، باعث شده است تا بحث اصلاحات ساختاری بودجه به شکل جدی‌تری مورد توجه قرار گیرد. آمارها حاکی از آن است که کسری بودجه در سال ۹۸ حدود ۱۳۰ هزار میلیارد تومان و در سال ۹۹ بالغ بر ۱۸۰ هزار میلیارد تومان بوده است و به نظر می‌رسد، این رقم در سال جاری به حدود ۳۰۰ هزار میلیارد تومان خواهد رسید. در سال‌های گذشته، این کسری از طریق فروش اوراق، برداشت از صندوق توسعه ملی و فروش اموال دولت در بورس تا حد زیادی پوشش داده می‌شد، اما به نظر می‌رسد در سال جاری حتی با برداشته شدن تحریم‌ها و بالا رفتن فروش نفت، جبران این کسری امکان‌پذیر نیست.

همچنین معضل کسری بودجه و تورم بالا در سال‌های اخیر به شکل‌گیری تعادل بد در اقتصاد ایران منجر شده است که حتی اگر ادامه آن امکان‌پذیر باشد، نتایج خوشایندی در بر نخواهد داشت. وجود کسری بودجه مداوم، افزایش سطح عمومی بدهی دولت و تورم بالا می‌تواند در آینده‌ای نزدیک به بحران‌های اقتصادی بزرگی در اقتصاد ایران بینجامد؛ در نتیجه انجام اصلاحات ساختاری و همه‌جانبه در بودجه از اهمیت زیادی برخوردار است.

طی سال‌های طولانی، اقتصاد ایران از معضلاتی رنج برده که در دوره‌های مختلف، صحبت از اهمیت آنها پای ثابت سخنان مسوولان کشور بوده و بر حل آن تاکید شده است، اما به دلیل هزینه‌های آن و به منظور یافتن راه‌های کم‌هزینه‌تر، اصلاحات به طور مداوم به تعویق افتاده است. کسری بودجه یکی از این مشکلات است. به جرات می‌توان گفت، کسری بودجه و تورم دورقمی پای ثابت اقتصاد ایران در چند دهه اخیر بوده است. سیاستمداران بارها بر اهمیت حل این معضل کلیدی تاکید کرده‌اند، اما در نهایت دولت‌ها به دلیل هزینه بالای اصلاحات از انجام آن شانه خالی کرده و با استفاده از منابع حاصل از فروش منابع طبیعی مانند نفت یا استقراض از بانک مرکزی کسری بودجه را پوشش داده‌اند.

این در حالی است که این اقدامات دولت برای تامین کسری بودجه به افزایش مداوم متغیرهای پولی و ایجاد تورم مزمن در اقتصاد ایران منجر شده است. در سال‌های اخیر با وجود فشارهای اقتصادی ناشی از تحریم‌های بین‌المللی، اقتصاد ایران تنگناهای اقتصادی بی‌سابقه‌ای را تجربه کرده است؛ تنگناهایی که در سال‌های ۹۸ و ۹۹ به ترتیب به ۱۳۰ و ۱۸۰ هزار میلیارد تومان کسری بودجه منجر شد و پیش‌بینی می‌شود در سال جاری این رقم به ۳۰۰ هزار میلیارد تومان برسد.

این حجم از کسری بودجه که در سال‌های ۹۸ و ۹۹ از طریق اقداماتی مانند فروش اوراق، فروش اموال دولت و برداشت از صندوق توسعه ملی تامین شد، در سال جاری به سطحی رسیده است که پیش‌بینی می‌شود حتی با برداشته شدن تحریم‌ها و بالا رفتن سطح فروش نفت نیز پوشش داده نمی‌شود. باید توجه کرد، حتی در صورت فروش نفت و گشایش‌های ارزی، فرآیند ورود دلارهای نفتی به اقتصاد ایران علاوه بر رشد پایه پولی و ایجاد تورم، به بیماری هلندی و تضعیف تولید منجر می‌شود. از طرفی افزایش سطح بدهی‌های عمومی در کنار تورم مزمن می‌تواند به بحران‌های اقتصادی بزرگی منتهی شود که این امر اصلاحات بودجه را به یک فوریت در اقتصاد ایران تبدیل می‌کند.

محور اصلاحات بودجه

بودجه به عنوان مهم‌ترین سند مالی کشور ابعاد مختلفی دارد، در نتیجه اصلاح آن، پیچیدگی‌های زیادی خواهد داشت. گزارش مرکز پژوهش‌ها برای این اقدام چهار محور اساسی بیان می‌کند. اولین محور اصلاحات بودجه به دنبال تامین منابع پایدار بودجه عمومی است. بخش بزرگی از بودجه فعلی صرف هزینه‌های جاری شده و منابع آن از طریق فروش نفت تامین می‌شود، این درحالی است که در یک نظام بودجه‌ریزی سالم، تمام هزینه‌های جاری و مستمر از طریق درآمدهای پایدار همچون مالیات تامین می‌شود. بنابراین علاوه بر افزایش درآمدهای مالیاتی باید از هدر رفتن منابع عمومی جلوگیری کرد. بر همین اساس دومین محور اصلاحات بودجه بر مدیریت هزینه‌ها و مصارف عمومی تاکید دارد.

سازوکارهای فعلی در زمینه پرداخت‌های جاری و عمرانی به گونه‌ای است که علاوه بر عدم نظارت بر عملکرد و کارایی پایین هزینه‌ها، بستر بزرگی را برای بروز فساد مالی فراهم می‌کند. اجزای پرداخت به ذی‌نفعان نهایی، ایجاد سازوکار بازبینی و مدیریت هزینه‌ها، حذف دستگاه‌های موازی و اصلاح نحوه تعریف و تخصیص منابع طرح‌های عمرانی از مهم‌ترین گام‌ها در این زمینه است. در همین راستا اصلاح فرآیندهای تهیه، تدوین، تصویب، اجرا و نظارت بودجه باید به عنوان سومین محور اصلاحات بودجه مورد توجه قرار گیرد. اصلاح ساختار و رویه‌های شرکت‌های دولتی چهارمین محور اصلاحات بودجه است؛ چراکه ساختار فعلی این شرکت‌ها می‌تواند منشأ ناترازی‌های دیگری شود که توان سرمایه‌گذاری این شرکت‌ها را تضعیف می‌کند و در نهایت در قالب بدهی دولت بروز خواهد کرد.

جزئیات مهم اصلاحات بودجه‌ای

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در گزارشی به بررسی ضرورت‌های اصلاح بودجه پرداخت و الزامات و اقدامات لازم برای دستیابی به این مهم را تشریح کرد. اصلاحات بودجه که مهم‌ترین سند مالی کشور به شمار می‌رود، از سال‌های دور مورد توجه بوده و در سخنان مسوولان منعکس شده است. با این حال، هزینه نسبتاً زیاد این اقدام و از طرفی منابع حاصل از فروش نفت و گاز باعث می‌شد تا سیاستمداران راه‌بد را به راه سخت ترجیح دهند و اصلاحات را به تعویق بیندازند.

مرکز پژوهش‌های مجلس در پایان گزارش مربوط به اصلاحات بودجه‌ای برای دستیابی به این مهم ۶ کلان‌پروژه تعریف کرده است که هر یک شامل اقدامات جزئی‌تری هستند و در نهایت در کوتاه‌مدت و بلندمدت به اصلاح ساختار بودجه منتهی می‌شوند. این کلان پروژه‌ها عبارتند از موضوعاتی همچون اصلاح نظام مالیاتی، سیاست‌های حمایتی، مولدسازی، نفت، کنترل هزینه‌ها و صندوق‌های بازنشتی. برخی از اقدامات یادشده پیش از این در گزارش‌های قبلی «دنیای اقتصاد» مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

در بخش اصلاح نظام مالیاتی، بر تکمیل بسترهای لازم برای اجرایی کردن مالیات درآمد تاکید شده است و انواع مالیات‌ها همچون مالیات بر مجموع درآمد، مالیات بر ثروت و مالیات بر عایدی سرمایه در دستور کار قرار گرفته‌اند. برای مثال، مالیات بر عایدی سرمایه به عنوان یک طرح با اثربخشی بلندمدت در نظر گرفته شده و هدف آن وضع مالیات بر عایدی سرمایه هنگام نقل و انتقال دارایی‌ها مانند املاک، وسایل نقلیه، طلا و ارز است. در بخش نفت اصلاح رابطه درآمدهای نفتی و بودجه کشور مورد توجه قرار دارد و اصلاح فرآیند تورمی ورود دلارهای نفتی به بودجه به عنوان هدف اعلام شده است. در بخش مولدسازی پیش‌بینی شده است که با مستندسازی دارایی‌های دولت امکان درآمدزایی از محل اراضی دولتی به وجود بیاید. شاید مهم‌ترین بخش این برنامه‌ها سیاست‌های حمایتی و کنترل هزینه‌ها باشد.

بر همین اساس اقداماتی همچون اصلاح یارانه‌های پرداختی به خانوار از طریق اصلاح یارانه‌های پنهان در بخش انرژی و ایجاد سبد حمایتی جدید از مهم‌ترین برنامه‌های یادشده در گزارش است. اصلاح این یارانه‌ها در بخش صنعت و اتصال نظام مالیاتی به نظام یارانه‌ای از دیگر برنامه‌های مهمی است که در این گزارش به آنها اشاره شده است. از محورهای اصلی اقدامات دولت در بخش کنترل هزینه‌ها و صندوق‌های بازنشتی می‌توان به کنترل رشد حقوق و دستمزدها، کنترل هزینه‌های غیرضروری و بهبود کارآمدی سرمایه‌گذاری صندوق‌های بازنشتی اشاره کرد.

بر این اساس مخارج غیرضروری دستگاه‌های اجرایی حذف شده و صندوق‌های بازنشتی ملزم می‌شوند تا صورت‌های مالی، صورت‌جلسات، سرمایه‌گذاری‌ها، قراردادهای و سوابق مدیرانشان را شفاف‌سازی کنند و با نظم‌دهی به سازوکارهایشان بهره‌وری صندوق‌ها را افزایش دهند.

منبع: دنیای اقتصاد